

MARTA NOIŃSKAORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1245-6633>

Uniwersytet Gdański

OPOZYCJA SWÓJ–OBCY W MEDIALNYM OBRAZIE RELACJI RODZIMOWIERCÓW I ROSYJSKIEJ CERKWI PRAWOSŁAWNEJ

THE 'US VS. THEM' OPPOSITION IN THE MEDIA IMAGE OF RELATIONS BETWEEN RODNOVERS
AND THE RUSSIAN ORTHODOX CHURCH

The article analyzes the media image of relations between Rodnovers (also known as Rodnover, practitioners of Slavic Native Faith) and the Russian Orthodox Church (ROC) through the lens of the 'us vs. them' opposition. The ROC frames Rodnovers as a "pseudo-religion", an artificial construct, and a threat to Russian spiritual security, employing metaphors of disease and foreign subversion. Conversely, Rodnovers portray the ROC as a foreign force that imposed Christianity through violence, suppressed authentic Slavic traditions, and destroyed indigenous spiritual knowledge. The analysis reveals common discursive strategies employed by both sides, including demonization of the opponent, construction of alternative historical narratives, selective use of sources, and claims to exclusive truth. Both groups compete for the right to define authentic Russian spirituality and national identity in post-Soviet Russia. The study demonstrates how the 'us vs. them' opposition functions as a key mechanism for constructing group identity and mobilizing supporters in the digital media environment.

Keywords: Rodnovers, Russian Orthodox Church, media discourse, us vs. them opposition, identity, Russia

WPROWADZENIE

Zjawisko współwystępowania konkurujących ze sobą ideologii oraz walki o zdefiniowanie nowej tożsamości Rosjan wpisuje się w szerszy kontekst przemian w przestrzeni postsowieckiej. Marlène Laruelle zauważa, że w krajach należących niegdyś do ZSRR wiele nurtów ideologicznych rywalizuje ze sobą, odwołując się do różnych kryteriów: językowych, historycznych, religijnych lub geopolitycznych¹. Zoja Nowożenowa odnotowuje, że w Rosji po rozpadzie ZSRR szczegól-

¹ M. Laruelle, *Alternative Identity, Alternative Religion? Neo-Paganism and the Aryan Myth in Contemporary Russia*, „Nations and Nationalism” 2008, t. 14, nr 2, s. 283–301.

nego rodzaju duchowa próżnia wywołana dezideologizacją życia społecznego zapełniła się konglomeratem nie zawsze uświadomionych, zróżnicowanych religijnych, filozoficznych, ezoterycznych i mistycznych wyobrażeń².

Od lat 90. XX wieku można zaobserwować rosnącą liczbę wyznawców prawosławia oraz innych religii, w tym rodzimowierstwa³, czyli współczesnej religii pogańskiej odwołującej się do dziedzictwa przedchrześcijańskich Słowian⁴. Piotr Grochowski opisuje współczesne rodzimowierstwo jako „system religijny, w którym na pierwszym planie znajduje się politeistyczny kult osobowych bogów oraz kult przodków”⁵.

Początki rosyjskiego rodzimowierstwa sięgają okresu sowieckiego — jak podkreśla Marlène Laruelle, fenomenu tego nie zrodził rozpad ZSRR w 1991 roku, lecz jest on głęboko zakorzeniony w sowieckiej przeszłości i w poszukiwaniach tożsamościowych prowadzonych w różnych środowiskach intelektualnych, zarówno związanych z Partią Komunistyczną, jak i z kręgami dysydenckimi⁶. Dynamiczny rozwój rodzimowierstwa w Rosji przypada jednak na lata 90. XX wieku i pierwsze dekady XXI wieku. Szacunki liczby wyznawców różnią się znacząco — od kilkudziesięciu do kilkuset tysięcy osób. Ruch jest silnie zróżnicowany — Kaarina Aitamurto zwraca uwagę na istnienie licznych i niejednorodnych wspólnot rodzimowierczych oraz ich związek z poszukiwaniem zarówno tożsamości narodowej, jak i alternatywnych form duchowości w społeczeństwach postsowieckich⁷. Część wspólnot odwołuje się wyłącznie do rekonstruowanej tradycji słowiańskiej, inne łączą ją z elementami hinduizmu, tworząc tzw. nurt wedyjski, który nawiązuje do koncepcji wspólnego aryjskiego

² З.Л. Новоженова, *Стили, жанры и дискурсы в коммуникативно-речевом пространстве современной России: иррациональный дискурс*, w: A. Zych, A. Charciarek (red.), *Odmiany i style współczesnego języka polskiego i rosyjskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2013, s. 61.

³ W języku rosyjskim używane są nazwy „родноверие” (rodzimowierstwo) oraz „родная вера” (rodzima wiara). Wyznawcy posługują się terminem „родноверы” (rodzimowiercy). Odrzucają oni etykietę neopogan, ponieważ postrzegają siebie jako kontynuatorów dawnej przedchrześcijańskiej wiary Słowian.

⁴ P. Grochowski, *Polskie rodzimowierstwo. Dziedzictwo przedchrześcijańskich Słowian w świecie późnej nowoczesności*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2025, s. 11.

⁵ Tamże, s. 192.

⁶ M. Laruelle, *Alternative Identity...*, s. 284.

⁷ K. Aitamurto, *Paganism, Traditionalism, Nationalism: Narratives of Russian Rodnoverie*, Routledge, London 2016.

dziedzictwa Słowian i Indoariów i łączony jest często z ruchami nacjonalistycznymi⁸.

Piotr Grochowski odnotowuje: „W badaniach z zakresu *pagan studies* bardzo często mówi się o różnego typu napięciach pomiędzy Kościołami chrześcijańskimi a współczesnymi religiami pogańskimi”⁹. Michael Strmiska opisuje tego rodzaju spory w różnych kontekstach kulturowych¹⁰. Relacje między rodzimowiercami a Rosyjską Cerkwią Prawosławną (RCP) również mają charakter antagonistyczny. Rodzimowiercy postrzegają Cerkiew jako instytucję odpowiedzialną za chrystianizację Słowian i wielowiekowe zwalczanie ich dawnych wierzeń, a także jako narzędzie państwowej propagandy. Z kolei RCP nie uznaje rodzimowierstwa za pełnoprawną religię i traktuje je jako destrukcyjną ideologię zagrażającą duchowemu bezpieczeństwu społeczeństwa. Celem niniejszego artykułu jest analiza obrazu relacji rodzimowierców i RCP we współczesnej przestrzeni medialnej.

METODOLOGIA

W badaniu zastosowano analizę dyskursu medialnego ze szczególnym uwzględnieniem opozycji Swój–Obcy. Jak zauważa Małgorzata Lisowska-Magdziarz, media odzwierciedlają istniejące hierarchie społeczne i dominujące ideologie, a analiza dyskursu pozwala odkryć, jak uczestnicy komunikacji wykorzystują formy medialne do ustanawiania relacji władzy i rewidowania wartości społecznych¹¹.

W niniejszym artykule przyjęto klasyczną definicję dyskursu¹² zaproponowaną przez Teuna van Dijka jako złożonej jedności formy językowej, znaczenia i działania, którą najlepiej opisać za pomocą pojęcia zdarzenia lub aktu komunikacyjnego¹³. Dyskurs medialny

⁸ Por. M. Laruelle, *Alternative Identity...*

⁹ P. Grochowski, *Polskie rodzimowierstwo...*, s. 106.

¹⁰ M. Strmiska, *Modern Paganism in World Cultures: Comparative Perspectives*, w: tenże (red.), *Modern Paganism in World Cultures. Comparative Perspectives*, ABC-CLIO, Santa Barbara 2005, s. 1–53.

¹¹ M. Lisowska-Magdziarz, *Znaki na uwięzi. Od semiologii do semiotyki mediów*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2019, s. 416.

¹² Dyskurs jest pojęciem wieloznacznym, jego różnorodne definicje i sposoby użycia omawiam m.in. w: M. Noińska, *O źródłach wieloznaczności pojęcia dyskurs w językoznawstwie (na materiale języków polskiego, rosyjskiego i angielskiego)*, „Progress. Journal of Young Researchers” 2017, nr 2, s. 72–82.

¹³ T.A. van Dijk, *Discourse and Context. A Sociocognitive Approach*, Cambridge University Press, Cambridge 2008, s. 87.

rozumiany jest za Urszulą Żydek-Bednarczuk jako zdarzenie komunikacyjne w przestrzeni medialnej wraz z jego społecznymi, kulturowymi i politycznymi uwarunkowaniami¹⁴.

Opozycja Swój–Obcy (ros. *Свой–чужие*) odzwierciedla podstawowe potrzeby samoidentyfikacji i kategoryzacji rzeczywistości, które umożliwiają jednostkom prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie¹⁵. Jerzy Bartmiński podkreśla wagę tej opozycji w tradycyjnym modelu świata oraz wskazuje, że odgrywa ona ważną rolę w kulturze oraz życiu społecznym i politycznym narodów słowiańskich, stając się narzędziem kreowania tożsamości grupowej: narodowej, zawodowej, religijnej czy lokalnej¹⁶.

Ryszard Tokarski zauważa, że Swój — to ktoś lepszy, bardziej wartościowy, zaś Obcy — gorszy, mniej wartościowy¹⁷. Żanna Śladkiewicz podkreśla perswazyjny potencjał opozycji Swój–Obcy w komunikacji publicznej¹⁸. Poprzez językowe konstruowanie kategorii swoich i obcych (inkluzyjne my, leksemy oznaczające jedność, metafory, epitety nacechowane pozytywnie i negatywnie) nadawcy komunikatów medialnych mogą kształtować postawy odbiorców, wzmacniając poczucie przynależności do grupy własnej i budując dystans wobec grupy obcej¹⁹. Mechanizmy te są wyraźnie widoczne we wzajemnych antagonistycznych relacjach rodzimowierców i RCP.

MATERIAŁ BADAWCZY

We współczesnej rosyjskojęzycznej przestrzeni medialnej obecne są teksty dotyczące napięć między rodzimowiercami a Rosyjską Cerkwią Prawosławną (RCP). O nasileniu się konfliktu w ostatnim

¹⁴ U. Żydek-Bednarczuk, *Dyskurs medialny*, w: *Style współczesnej polszczyzny. Przewodnik po stylistyce polskiej*, red. E. Malinowska, J. Nocoń, U. Żydek-Bednarczuk, Kraków 2013, s. 179–198.

¹⁵ H. Tajfel, J. C. Turner, *An Integrative Theory of Intergroup Conflict*, w: W. G. Austin, S. Worchel (red.), *The Social Psychology of Intergroup Relations*, Brooks/Cole, Monterey, CA 1979, s. 40.

¹⁶ J. Bartmiński, *Opozycja swój/obcy a problem językowego obrazu świata*, „Etnolingwistyka” 2007, t. 19, s. 35–59.

¹⁷ R. Tokarski, *Językowy obraz świata w metaforach potocznych*, w: J. Bartmiński (red.), *Językowy obraz świata*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 1999, s. 80.

¹⁸ Ж. Р. Сладкевич, *Сфера своих и чужих в жанре новогоднего поздравления президентов России, Беларуси и Польши*, w: И. Кюльмоя (red.), *Acta Slavica Estonica*, t. 8, University of Tartu Press, Tartu 2016, s. 187–199.

¹⁹ Por. tamże.

czasie świadczą artykuły z maja 2025 roku, informujące o kampanii edukacyjno-profilaktycznej, mającej na celu przeciwdziałanie popularyzacji rodzimowierstwa w Federacji Rosyjskiej. Duchowni RCP rozpoczęli cykl wykładów i spotkań skierowanych do uczniów, studentów, urzędników państwowych oraz funkcjonariuszy służb mundurowych²⁰. Przedstawiano tam rodzimowierstwo jako destrukcyjną ideologię, pseudoreligię i zagrożenie dla duchowego bezpieczeństwa państwa. W lutym 2025 roku w mediach pojawiła się informacja, że patriarcha Cyryl wezwał kapłanów do walki z odrodzeniem neopogaństwa na froncie wojny rosyjsko-ukraińskiej, nazywając osoby promujące rodzimowierstwo „чужаками”²¹. Nasiłenie zaangażowania instytucjonalnego ze strony RCP wydaje się związane z aktualną sytuacją polityczną. Rodzimowierstwo jako religia odwołująca się do słowiańskości praktykowana jest zarówno przez Rosjan, jak i Ukraińców. W kontekście trwającej wojny pojawiają się więc pytania o jej miejsce w oficjalnym dyskursie patriotycznym. Szczegółowa analiza tych zjawisk wykracza jednak poza ramy niniejszego artykułu i stanowi materiał na odrębne opracowanie²².

Warto zaznaczyć, że treści dotyczące relacji RCP i rodzimowierców rzadko pojawiają się w obiegu mainstreamowym. Występują zazwyczaj na oficjalnych stronach internetowych RCP oraz organizacji rodzimowierczych, na portalach narodowo-prawosławnych, a także w grupach i na profilach w mediach społecznościowych, adresowanych odpowiednio do wyznawców prawosławia lub zwolenników rodzimowierstwa. Głównymi odbiorcami są osoby już zaangażowane światopoglądowo po jednej ze stron, co sprzyja utrwalaniu antagonistycznych narracji w obrębie zamkniętych wspólnot dyskursywnych. Sporadycznie pojawiają się również materiały na stronach nieprzynależących do żadnej z grup.

²⁰ Верстка, РПЦ запустила кампанию против язычества, 12.05.2025, <https://verstka.media/shkolnikam-chinovnikam-i-silovikam-nachali-chitat-lekczii-ob-opasnosti-rodnoveriya-slavyanskogo-neoyazychestva> (01.06.2025).

²¹ Izvestia, Patriarch Kirill urged priests to fight the revival of neo-paganism, 12.02.2025, <https://en.iz.ru/en/1837796/2025-02-12/patriarch-kirill-urged-priests-fight-revival-neo-paganism> (01.06.2025); Reuters, Russian Patriarch says ‘weirdos’ spreading paganism on Ukraine frontline, 12.02.2025, <https://www.reuters.com/world/europe/russian-patriarch-says-weirdos-spreading-paganism-ukraine-frontline-2025-02-12/> (01.06.2025).

²² Por. M. Lesiv, *Blood Brothers or Blood Enemies: Ukrainian Pagans’ Beliefs and Responses to the Ukraine–Russia Crisis*, w: K. Rountree (red.), *Cosmopolitanism, Nationalism, and Modern Paganism*, Palgrave Macmillan, New York 2017.

W niniejszym artykule analizie poddano materiały medialne ukazujące napięcia między rodzimowiercami a RCP, publikowane od 2013 do 2025 roku²³ w różnorodnych formatach. Przeanalizowano publikacje cerkiewne udostępniane w internecie: artykuły i wypowiedzi duchownych na stronach RCP (pravoslavie.ru — 4 artykuły i nagranie Georgija Maksimowa, azbuka.ru — 2 artykuły, sanaksary.ru — 1 artykuł zawierający memy), publikacje duchownych prawosławnych na portalu ruskline.ru — 6 artykułów, materiały wideo z kanału telewizyjnego Spas (wywiad z politologiem Siergiejem Michiejewem) i YouTube (wypowiedzi duchownych prawosławnych Walerija Duchanina, Andrieja Tkaczowa, Wasilija Karasiewa), a także wykład Andrieja Sołodkowa *Неоязычество: миф и реальность* (Ekzeget.ru, 2022)²⁴.

W przypadku rodzimowierców przeprowadzono analizę postów z dwóch społeczności VKontakte (VK): Ведическое родноверие i Союз Славянских Общин Славянской Родной Веры (dalej SSO SRV), a także artykułów ze strony internetowej należącej do SSO SRV rodnovery.ru. Zastosowano wyszukiwanie po słowie kluczowym „церковь”. Korpus obejmuje 43 posty z VK oraz 20 artykułów z rodnovery.ru. Do korpusu włączono posty VK z roku 2025 — wybór rocznego przedziału czasowego podyktowany był cyklicznością treści rodzimowierczych, które są powiązane z kalendarzem świąt słowiańskich i corocznie powielane (z niewielkimi modyfikacjami). Posty oprócz warstwy tekstowej zawierają nagrania z wypowiedziami duchownych, wywiady, słowiańskie pieśni, obrazy słowiańskich bóstw i zdjęcia z obchodów świąt.

Analizowane społeczności reprezentują dwa różne nurty w obrębie rosyjskiego rodzimowierstwa. SSO SRV to jedna z najstarszych

²³ Dolna granica czasowa korpusu (2013) wyznaczona została przez dostępność materiałów internetowych. Publikacje wydają się związane z nasileniem napięć między środowiskami rodzimowierczymi a Cerkwią w 2013 roku, co odzwierciedliło się w dyskursie medialnym, zob. „Не Русская Православная Церковь подверглась атакам — осквернена Церковь Христова”, Русская народная линия, 08.07.2013, https://ruskline.ru/news_rl/2013/07/08/ne_russkaya_pравославная_cerkov_podverglas_atakam_oskvernena_cerkov_hristova; «Рязанские сектанты подали в суд на телеканал 'Эхо'», Русская народная линия, 25.10.2013, https://ruskline.ru/news_rl/2013/10/25/ryazanskie_sektanty_podali_v_sud_na_telekanal_eho; В. Немыченков, *Крещение Руси, или О «сверхпатриотизме» славянского неоязычества*, Православие.ru, <https://pravoslavie.ru/63032.html> (02.06.2026).

²⁴ Zob. artykuły i nagrania ze wskazanych portali wymienione w bibliografii.

i najbardziej znanych rosyjskich organizacji rodzimowierczych, założona w 1997 roku. W jej skład wchodzi ponad dziesięć wspólnot z różnych regionów Rosji²⁵, co świadczy o ogólnorosyjskim zasięgu. SSO SRV wydaje periodyk „Родноверие” (od 2005 roku) oraz zarządza kompleksem kulturalno-etnograficznym „Красотынка”, gdzie odbywają się słowiańskie święta. Oficjalną stroną internetową organizacji jest rodnovery.ru. Społeczność VKontakte SSO SRV liczy ponad 40 000 subskrybentów.

Druga analizowana społeczność VK, Ведическое Родноверие, reprezentuje nurt synkretyczny, łączący słowiańskie rodzimowierstwo z tradycją wedyjską i hinduistyczną. W przestrzeni internetowej cieszy się dużą popularnością — posiada ponad 50 000 subskrybentów. Zestawienie obu społeczności pozwala uchwycić wewnętrzne zróżnicowanie rosyjskiego rodzimowierstwa i jego medialnego obrazu.

Asymetria w doborze źródeł cerkiewnych i rodzimowierczych odzwierciedla różnice w sposobie funkcjonowania obu grup. RCP dysponuje oficjalnymi portalami internetowymi i kanałami telewizyjnymi, rodzimowiercy natomiast działają przede wszystkim w mediach społecznościowych. Choć RCP posiada strony na platformie VKontakte, tematyka rodzimowierstwa pojawia się tam sporadycznie. Mimo różnic w kanałach dystrybucji, same teksty medialne wykazują podobieństwo gatunkowe (artykuły, wywiady, wypowiedzi duchownych i specjalistów).

OPOZYCJA SWÓJ–OBCY W DISKURSIE RCP DOTYCZĄCYM RODZIMOWIERCÓW

W analizowanym materiale RCP i rodzimowiercy przedstawiani są w kategoriach „swoich” i „obcych”. Cerkiew pozycjonuje się jako jedyny autentyczny strażnik tradycji narodowej. Podkreśla się, że duchowy fundament narodu rosyjskiego został ukształtowany dopiero przez chrystianizację Rusi w 988 roku. RCP konstruuje pozytywny wizerunek własnej wspólnoty poprzez odwołania do ciągłości historycznej i genealogii:

Мы должны помнить, что тысячу лет тому назад наши предки сделали осознанный выбор служения Богу, расставшись со всевозможными

²⁵ Link do spisu wspólnot rodzimowierczych: <https://rodnovery.ru/obshchiny>.

языческими представлениями. Наш долг перед предками осознанно продолжить их исторический выбор²⁶.

Правосławie jest przedstawiane jako fundament tożsamości narodowej i źródło siły:

Именно Православное Христианство является и являлось фундаментом нашего духовного и физического благополучия²⁷.

W przytoczonych fragmentach uwagę zwraca wykorzystanie inkluzyjnego „my” oraz powtórzenie wyrazu „świadomy”, co buduje pozytywny obraz „swojej” grupy.

Charakterystycznym środkiem retorycznym w dyskursie cerkiewnym są pytania retoryczne, np.:

Неужели они не знают, что в 1612 году именно сплоченность вокруг Веры Христовой, под Покровом Богородицы, мы смогли отстоять свою независимость от католической польской шляхты, от притязаний Рима на владение нашими землями и душами? И куда деть эту десятивековую цивилизацию? Выбросить и вернуться к прыжкам через костер, плясками в волчьих шкурах вокруг деревянных мерзких истуканов?²⁸

Przytoczonym tu pytaniom towarzyszy hiperbolizacja i deprecjonujące obrazowanie. Opozycja my—oni jest szczególnie wyraźna: my to obrońcy tysiącletniej cywilizacji, zaś oni — uosobienie barbarzyństwa.

Retoryka Cerkwi prawosławnej wobec rodzimowierców wykorzystuje strategię dyskredytacji²⁹. W analizowanym materiale niejednokrotnie stosuje się określenia kwestionujące autentyczność rodzimowierstwa: „псевдорелигия”, „так называемое родноверие”, „неоязычество”. Używane są także cudzysłowy dystansujące: „родноверие, „авторы”, „боги”. Kwestionuje się możliwość rekonstrukcji przedchrześcijańskich wierzeń słowiańskich, nazywając współczesne rodzimowierstwo

²⁶ В. Горбач (протоиерей), *Родноверие — спецпроект США по разделению русского народа*, „Русская народная линия”, 24.05.2016, https://ruskline.ru/news_rl/2016/05/24/rodnoverie_specproekt_ssha_po_razdeleniyu_russkogo_naroda (05.01.2025).

²⁷ М. Ю. Красильников, „Здесь у вас мир”. Почему к православию тянутся нерусские, а русские родноверы бегут?, „Русская народная линия”, 05.11.2024, https://ruskline.ru/news_rl/2024/11/05/zdes_u_vas_mir (05.01.2025).

²⁸ Тамże.

²⁹ Strategia dyskredytacji opisywana jest m.in. w językoznawstwie politycznym, por. А. П. Чудинов, *Политическая лингвистика...*

„новоделом” и „фантазией”³⁰. Opisuje się je jako pseudoreligię, która do niczego nie zobowiązuje i donikąd nie prowadzi, a jest jedynie produktem kultury konsumpcyjnej:

На первый взгляд оно кажется ответом бездушной урбанистической культуре потребления. Но на самом деле оно само является ее продуктом. Оно комфортно, приспособляется к любым условиям [...] не требует дисциплины. Это, так сказать, упрощенный культ, товар, удобный для распространения в современном обществе³¹.

W materiałach cerkiewnych konsekwentnie pojawiają się następujące argumenty przeciwko rodzimowierstwu: 1) *Księga Welesa* (*Велесова книга*) jako fałszywe źródło historyczne; 2) fałszywa symbolika — np. kołowrót stworzony dopiero w 1923 roku, swastyka i czarne słońce jako symbole czarnej energii; 3) retoryka wybraństwa prowadząca do faszyzmu i nazizmu; 4) akty przemocy i terroryzmu przypisywane środowiskom neopogańskim; 5) bogowie pogańscy jako siły demoniczne; 6) rodzimowierstwo jako narzędzie wrogów Rosji³².

Materiały cerkiewne łączą rodzimowierstwo z zagrożeniami politycznymi: „национализм”, „фашизм”, „экстремизм”, „терроризм”. Wskazuje się też na obce wpływy: rodzimowierstwo jako „продукт западной культуры” czy narzędzie „врагов России”³³. Tego rodzaju słownictwo buduje obraz rodzimowierstwa jako świadomej dywersji wymierzonej w duchowe i polityczne podstawy państwa rosyjskiego.

Dla publikacji poprzedniej dekady charakterystyczna była bardzo agresywna antyrodzimowiercza retoryka, w której często występowała metafora choroby, na co dobrym przykładem są nagłówki na portalu ruskline.ru z lat 2014–2016, np.: *Родноверие — это вирус, который ведет к разобщению народа*; *Родноверие — возвратная чума человечества*³⁴.

³⁰ Por. Г. Максимов (священник), *Почему „родноверие” — не вера наших предков* (ВИДЕО), <https://pravoslavie.ru/94882.html> (05.01.2025).

³¹ *О так называемом „родноверии”* (листовка), <https://azbyka.ru/otechnik/religiovedenie/o-tak-nazyvaemom-rodnoverii-listovka/> (005.01.2025).

³² Omówienie symboli, por. В. Духанин (священник), *Неоязычество: псевдотрадиция и фальшивая древность*, YouTube, канал Экзерет.ру, 02.10.2022, https://www.youtube.com/watch?v=Eipa5x_VnD4 (5.01.2025).

³³ Por. artykuły na portalu ruskline.ru i wypowiedzi duchownych prawosławnych na YouTube.

³⁴ Д. Василенков, *Родноверие — это вирус, который ведет к разобщению народа*, ruskline.ru, 11.02.2014, https://ruskline.ru/news_rl/2014/02/11/rodnoverie_eto_virus_kotoryj_vedet_k_razobweniyu_naroda (05.01.2025);

Metafora choroby stanowi środek retoryczny wykorzystywany w dyskursie politycznym i ideologicznym w celu dehumanizacji przeciwnika. Jak wykazali George Lakoff i Mark Johnson, metafory nie są jedynie ozdobnikami językowymi, lecz strukturyzują nasze myślenie i działanie³⁵. Anatolij Czudinow, analizując rosyjski dyskurs polityczny, stwierdza, że metafora choroby należy do najbardziej produktywnych modeli metaforycznych, służących delegitymizacji przeciwnika politycznego³⁶. Porównanie grupy społecznej do wirusa lub raka implikuje konieczność jej „leczenia”, co może prowadzić do usprawiedliwiania represji.

Należy jednak zauważyć, że retoryka cerkiewna uległa pewnej ewolucji. Metafory choroby i wirusa, wyraźnie obecne w materiałach z lat 2013–2016, w publikacjach z 2025 roku nie są stosowane. Co więcej, analiza nowszych materiałów wideo z kanału Spas i YouTube pozwala wyodrębnić spektrum stanowisk od bardzo twardych po koncyliacyjne, czego nie zaobserwowano w starszych materiałach korpusu, zdominowanych przez ostrą krytykę rodzimowierstwa. Andriej Tkaczow określa neopogaństwo jako „искусственно выведенный культ”, promowany przez wrogów Rosji i przeznaczony dla ludzi niewykształconych; podkreśla też zapożyczenia z mitologii nordyckiej (Thor, Freja), które rodzimowiercy przekształcają w bóstwa słowiańskie³⁷. Wasilij Karasiew zaznacza, że chrzest Rusi w 988 roku był wydarzeniem epokowym, a prawosławie stanowi fundament kultury rosyjskiej i „русского мира”; argumentuje też, że pogański panteon został narzucony przez Waregów, więc zarzut „narzucenia” religii można odnieść również do pogaństwa³⁸. Z kolei politolog Siergiej Michiejew w wywiadzie dla prawosławnej telewizji Spas postuluje zrozumienie kontekstu — osoby zwracające się ku rodzimowierstwu często nie wychowywały się w środowisku religijnym i po prostu poszukują swojej tożsamości. Michiejew wskazuje też na konieczność umiejętnego łączenia tradycji ludowych (np. Ku-

A. Касатиков, *Родноверие — возвратная чума человечества*, ruskline.ru, 18.01.2016, https://ruskline.ru/analitika/2016/01/18/rodnoverie_vozvratnaya_chuma_chelovechestva (05.01.2025).

³⁵ G. Lakoff, M. Johnson, *Metaphors We Live By*, University of Chicago Press, Chicago 1980.

³⁶ А. П. Чудинow, *Политическая лингвистика*, Флинта, Москва 2018.

³⁷ А. Ткачев, *Современное язычество*, YouTube, 2025, <https://www.youtube.com/watch?v=fd1iyvNUCRA> (05.01.2025).

³⁸ В. Карасев, *Какая вера более родная?*, YouTube, 2025, <https://www.youtube.com/shorts/4MAztewbiTY> (05.01.2025).

pała) z prawosławnymi, aby nie dopuścić do przyjęcia zachodnich wzorców³⁹.

OPOZYCJA SWÓJ–OBCY W DYSKURSIE RODZIMOWIERCÓW DOTYCZĄCYM RCP

W materiałach rodzimowierców Cerkiew jest postrzegana jako „obca” siła zewnętrzna, która narzuciła wiarę, zniszczyła dawną tradycję i wiedzę oraz próbuje kontrolować duchowość Rosjan. W analizowanych postach chrystianizację przedstawia się jako formę duchowej kolonizacji, podkreślając utratę rodzimej wiedzy, kalendarza oraz tradycyjnej medycyny i obrzędowości. Współczesna RCP jest postrzegana jako kontynuatorka tej polityki, dążąca do tłumienia rodzimej słowiańskiej duchowości.

Należy zauważyć, że intensywność dyskursu antycerkiewnego różni się między analizowanymi społecznościami. Na kanale SSO SRV tematyka cerkiewna pojawia się sporadycznie i ogranicza się głównie do odniesień do historycznych prześladowań. Z kolei społeczność Бедическое родноверие znacznie częściej porusza kwestie związane z RCP, publikując zarówno polemiki z bieżącymi wypowiedziami duchownych (np. dotyczącymi święta Kupały), jak i szerzej komentując współczesne działania Cerkwi wobec rodzimowierców. W obu społecznościach obecne są jednak narracje o przeszłych prześladowaniach wyznawców dawnej wiary, służące jako argument w bieżącym sporze ideologicznym.

Istotne miejsce zajmuje narracja o „церковной инквизиции на Руси” — historycznych represjach wobec wołchwów (guślarzy) i znachorów od XI do XVIII wieku, np.:

Так или иначе, церковь жестко осуждала волхование и стремилась истребить волхвов, владевших уникальными умениями, чтобы люди забыли свою прежнюю веру⁴⁰.

Cerkiew przedstawia się jako instytucję, która przez wieki aktywnie niszczyła rodzimą wiarę Słowian. Narracja o prześladowaniach jest

³⁹ С. Михеев, Р. Голованов, *Зачем создается шум вокруг неоязычников в России*, Телеканал Спас, Ruskline.ru, 04.07.2025, https://ruskline.ru/video/2025/07/04/zachem_sozdaetsya_shum_vokrug_neoyazychnikov_v_rossii (05.01.2025).

⁴⁰ *О церковной инквизиции на Руси (в России) в XI–XVIII веках*, VKontakte, https://vk.com/wall-35356064_8603 (05.01.2026).

wzmacniana konkretnymi przykładami historycznymi, mającymi uwiarygodnić tezę o systematycznym unicestwianiu rodzimej tradycji:

Православная инквизиция разработала в XIII в. методы распознавания ведьм и колдунов огнем, холодной водой, путем взвешивания [...]. Надеюсь Вам теперь понятно почему у нас так мало источников о Славянской Родной Вере, ибо те тотально уничтожались вплоть до XVIII века⁴¹.

Szczególnie wyrazistym przykładem retoryki antycerkiewnej jest wypowiedź Maksima Ionowa (Białojara) na portalu rodnovery.ru:

Для меня не ясны причины, по которым славянин может осознанно признавать себя рабом кровожадного чужеродного бога и быть последователем учения, благодаря которому было совершено столько кровопролитий. Быть членом церкви, которая построена на костях ведающих и волхвов, на местах свергнутых языческих святилищ. Наступает время, когда восстанавливается родное мировосприятие, а нам, славянам, пора отбросить изгороди чужих вероучений...⁴²

Cytat ten zawiera kluczowe elementy retoryki rodzimowierczej: demonizację chrześcijaństwa jako „krwiożerczej” religii obcej, oskarżenie Cerkwi o ludobójstwo wobec rdzennych duchownych oraz wezwanie do odrzucenia „obcych wierzeń” i powrotu do rodzimego postrzegania świata. Charakterystyczne jest używanie leksyki związanej z niewolnictwem i przymusem („раб”, „чужеродный”, „изгороди”), która buduje opozycję między narzuconym chrześcijaństwem a dobrowolnie przyjmowanym rodzimowierstwem.

Analiza leksykalna materiałów rodzimowierczych pozwala wyodrębnić następujące kategorie określeń dla funkcjonowania/aktywności cerkiewnej: 1) działania represyjne — cerkiew: „боролась”, „осуждала”, „искореняла”, „запрещала”, „истребляла”; 2) dominacja ideologiczna — „монополия на духовность”, „навязанная вера”, „догма”; 3) skutki działań — „люди забыли прежнюю веру”, „вытеснила знания”, „подавила традицию”. Warto zwrócić uwagę na użycie strony czynnej i uosobienie Cerkwi, co buduje jej obraz jako instytucji odpowiedzialnej za duchowe zniewolenie i utratę tożsamości.

W dyskursie rodzimowierczym często wspomina się o „nakładaniu” świąt chrześcijańskich na dawne obrzędy słowiańskie (Boże

⁴¹ Tamże.

⁴² М. Ионов (Белояр), *Немного о корнях христианства*, rodnovery.ru, 30.01.2024, <https://rodnovery.ru/stati/nemnogo-o-kornyakh-khristianstva-i-yavlyaetsya> (15.06.2025).

Narodzenie na Kolędę, święto Jana Chrzciciela na Kupałę, święto Eliasza na kult Peruna). Argument ten służy legitymizacji rodzimowierstwa jako kontynuacji autentycznej tradycji, która przetrwała pomimo chrystianizacji i jest regularnie przywoływany przy okazji postów o świętach słowiańskich.

Częstym motywem jest podkreślanie niezniszczalności dawnej wiary mimo prześladowań:

Люди последней тысячи лет сделали невозможное. Они пронесли языческую веру в своих руках, как неугасимое пламя в ладонях и с гордостью вручили его нам — своим потомкам⁴³.

W przytoczonym fragmencie uwagę zwraca emocjonalna metaforyka i podniosły styl.

Rodzimowiercy przedstawiają swój ruch jako wyzwanie dla hegemonii cerkiewnej. W postach społeczności VK⁴⁴ pojawia się charakterystyczna retoryka emancypacyjna: „Рост нашего движения — это вызов монополии на «правильную» духовность”, „Наша уверенность пугает тех, кто привык, что ‘истина’ может быть только одна”, „Мы — напоминание о том, что было до них”⁴⁵. Zastosowanie zaimków inkluzywnych „наш”, „мы” buduje wspólnotę i wzmacnia poczucie przynależności grupowej, jednocześnie konstruując opozycję wobec „obcych”. Użycie cudzysłowów dystansujących przy słowach „правильная” i „истина” sygnalizuje dystans wobec cerkiewnych roszczeń do wyłączności. Rodzimowiercy przedstawiają „swoją” grupę jako alternatywę dla narzuconego wzorca religijności.

POLEMIKA RCP I RODZIMOWIERCÓW

Analiza materiałów ujawnia wymianę argumentów, w której każda ze stron reaguje na zarzuty przeciwnika. Publikacje cerkiewne polemizują z przedstawianiem chrześcijaństwa jako obcej religii, narzuconej Słowianom siłą:

К сожалению, в среде российской молодежи и даже среди уважаемой интеллигенции распространяются суждения, будто Христианство —

⁴³ Тамże.

⁴⁴ *Ведическое родноверие*, https://vk.com/vedicheskoe_rodnoverie; Союз Славянских Общин Славянской Родной Веры, <https://vk.com/ssosrv> (05.01.2026).

⁴⁵ *Почему нас боятся?* https://vk.com/wall-35356064_8506 (07.01.2026).

это некая вредительская идеология, привнесенная греками и евреями к славянам с целью покорения их изнутри. Якобы Христианство воспитывает в человеке рабство и покорность, и это позволяет управлять им⁴⁶.

Cerkiew postrzega argumentację rodzimowierców jako rozpowszechniające się w społeczeństwie niebezpieczne przekonania, które wymagają odpowiedzi i korekty.

Rodzimowiercy z kolei systematycznie odpierają zarzuty stawiane im przez środowiska cerkiewne. Na oskarżenie o bałwochwalstwo reagują rozróżnieniem semantycznym między „поклоняться” a „читать”, podkreślając, że ich relacja z bogami opiera się na wzajemności, nie zaś na uniżoności, np.:

Язычники видят в каждом из своих богов не грозного самодура, хозяина и господина [...] а в первую очередь своего родича, давнего предка, ведь язычники называют себя внуками Дажьбожьими⁴⁷.

Określenie „внуки Дажьбожьи” buduje obraz relacji rodzinnej między ludźmi a bóstwami, w opozycji do chrześcijańskiej koncepcji „раб Божий”. Takie przeciwstawienie nie jest nowe, spotykane było już w innych tekstach, np. w artykule *Ортодоксальные парадоксы* z 2015 roku⁴⁸. Na zarzut braku źródeł historycznych i sztuczności (новодел), rodzimowiercy odwołują się do prac takich badaczy jak Borys Rybakow, Wiaczesław Iwanow, Władimir Toporow) oraz do koncepcji dwuwiary — synkretycznego kompleksu wierzeń, który dowodzi ciągłości tradycji pogańskiej mimo chrystianizacji.

BUDOWANIE OPOZYCJI SWÓJ-OBY W WARSTWIE WIZUALNEJ

Istotnym elementem dyskursu są symbole wizualne, które używane są do budowania wizerunku „swojej” wspólnoty. Materiały cerkiewne eksponują ikonografię prawosławną oraz obrazy chrystianizacji Rusi (Wasniecowa, Iwanowa). Materiały rodzimowierców zawierają wize-

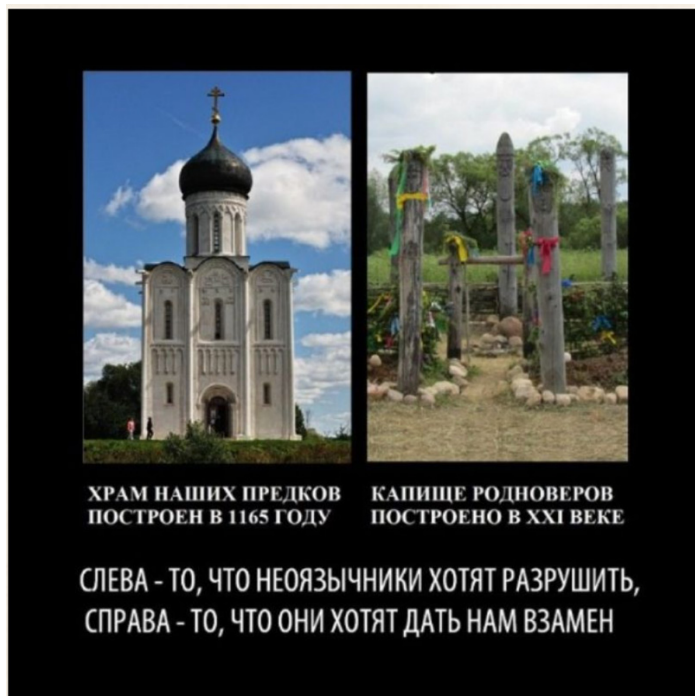
⁴⁶ <https://sanaksary.ru/publikaczii/ostorozhno-sekta/o-tak-nazyivaemom-rodnoveryi.html>, 18.02.2024 (15.06.2025).

⁴⁷ 7 лживых мифов о современном родноверии, https://vk.com/wall-3535-6064_8543 (20.09.2025).

⁴⁸ Ю. Добролюбов, *Ортодоксальные парадоксы*, „Родноверие”, nr 5, rodnovery.ru, <https://rodnovery.ru/stati/ortodoksalnye-paradoksy> (05.01.2026).

runki słowiańskich bogów, zdjęcia drewnianych rzeźb bóstw, ognisk rytualnych, miejsc kultu na otwartej przestrzeni oraz przedstawienia tradycyjnych obrzędów i świąt (kuligi, Maslenica, Kupała). Odmienne obrazy miejsc kultu oraz obrzędów budują konkurencyjne rozpoznawalne estetyki religijne.

Co ciekawe, na stronach cerkiewnych niekiedy pojawiają się memy. Na przykład artykuł *О так называемом родноверии*⁴⁹ ilustruje mem zestawiający zabytkową cerkiew ze współczesnym kapiszczem rodzimowierców.

Ilustracja 1, źródło: <https://sanaksary.ru/publikaczii/ostorozhno-sekta/o-tak-nazyivaemom-rodnoverii.html> (06.01.2026).

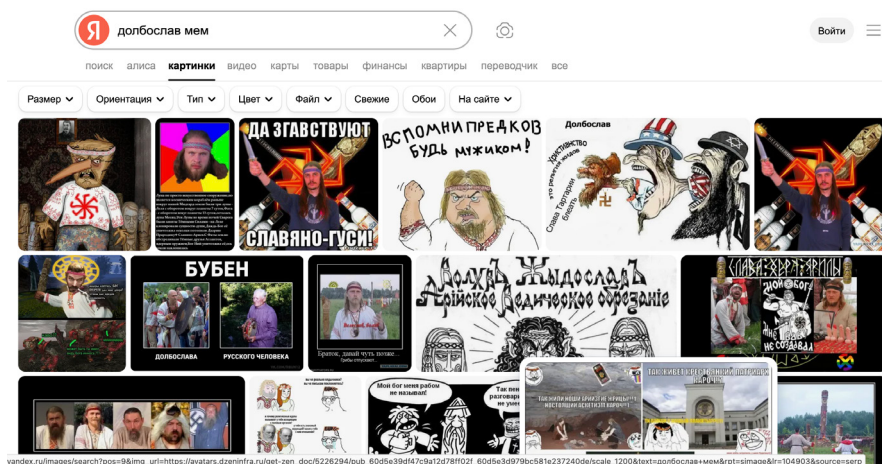
Komentarz głosi: „Слева — то, что неоязычники хотят разрушить, справа — то, что они хотят дать нам взамен”. Mem ten wykorzystuje opozycję Swój–Obcy, uwypuklającą kontrast między „swoją” wielowiekową tradycją prawosławną a „obcym” współczesnym „wynalazkiem” rodzimowierców.

⁴⁹ *О так называемом „родноверии”*, <https://sanaksary.ru/publikaczii/ostorozhno-sekta/o-tak-nazyivaemom-rodnoverii.html> (15.06.2025).

ТЕМАТИКА РОДЗИМОВИЕРЧО-CERKIEWNA W NIESPROFILOWANEJ PRZESTRZENI INTERNETOWEJ

Poza oficjalnymi stronami Cerkwi i organizacji rodzimowierczych, omawiana tematyka funkcjonuje również w szerszej przestrzeni internetowej. Na portalach rozrywkowych można zetknąć się z memami, których autorstwo nie jest określone — wiadomo jedynie, po której stronie sporu się sytuują. Zjawisko to nie ma wielkiej skali, stanowi jednak świadectwo, że wzajemna krytyka rodzimowierców i Cerkwi wykracza poza zamknięte wspólnoty wyznawców i przenika do ogólnodostępnych zasobów internetu.

W dyskursie antyrodzimowierczym na portalach o charakterze rozrywkowym popularna jest seria memów wykorzystujących postać Dołbosława (ros. „Долбослав”). Neologizm stanowi zbitkę słów „долбанутый” (pot. stuknięty, świrnięty) oraz członu „-слав” (-sław), charakterystycznego dla słowiańskich imion i nazw własnych. Służy on delegitymizacji ruchu rodzimowierczego poprzez wyśmiewanie jego zwolenników. Memy pokazują rzekomą ignorancję rodzimowierców, sugerują ich nieznamość historii i ślepe zaufanie do internetu.

Ilustracja 2, memy o Dołbosławie — wyniki wyszukiwania na portalu yandex.ru (01.06.2025)

W dyskursie prorodzimowierczym na portalach o charakterze rozrywkowym opozycja Swój–Obcy konstruowana jest również w wymiarze wizualnym. Charakterystyczne są memy zestawiające „potomków bo-

gów” z „owcami domu Izraela”, realizujące opozycję wolność wobec niewoli, rodzime wobec obcego, godność wobec uległości.

Ilustracja 3, źródło: https://avatars.mds.yandex.net/i?id=3671aa6ab4ba1f082e-4d18294198a4a5_1-9151390-images-thumbs&ref=rim&n=13&w=1024&h=768 (05.01.2026)

Określenie „owca”, nawiązujące do biblijnej metafory owiec i pasterza, nabiera znaczenia pejoratywnego — chrześcijanie są przedstawiani jako stado pozbawione własnej woli. Inny popularny motyw to cierpienie Słowian podczas chrystianizacji Rusi. Tego rodzaju wizualizacje budują obraz chrześcijaństwa jako siły destrukcyjnej.

Warto zauważyć, że temat rodzimowierców i RCP poruszany jest niekiedy na portalach informacyjnych. Dobrym przykładem jest wywiad z religioznawcą Dmitrijem Gromowem (Instytut Etnologii i Antropologii RAN) na portalu rtvi.com. Naukowiec wskazuje na trzy schematy budowania negatywnego wizerunku rodzimowierców: 1) historyczna wrogość chrześcijaństwa wobec pogaństwa zapisana w Piśmie Świętym; 2) postrzeganie rodzimowierstwa jako „zacofanej” ideologii; 3) przypisywanie rodzimowiercom ekstremistycznych poglądów. Jak zauważa Gromow, nie odzwierciedlają one rzeczywistości, ponieważ współczesne rodzimowierstwo praktycznie nie ma radykalnego skrzydła. Badacz podkreśla również, że rodzimowiercy stanowią patriotyczną, lojalną wobec prawa grupę, ukierunkowaną na pozytywne wartości, która powinna być postrzegana jako składowa część etnokulturowej różnorodności współczesnej Rosji⁵⁰.

⁵⁰ П. Котляр, *Поклоняются богам и силам природы: кто такие современные российские язычники*, интервью с Д. Громовым, RTVI, 08.12.2025, <https://rtvi.com/stories/poklonyayutsya-bogam-i-silam-prirody-kto-takie-sovremennye-rossijskie-yazychniki/> (05.01.2026).

WNIOSKI

Rywalizacja między rodzimowiercami a Cerkwią uwidacznia się w różnorodnych tekstach medialnych: artykułach, wywiadach, wykładach, krótkich filmach z wypowiedziami duchownych oraz me-
mach. Można zaobserwować w nich charakterystyczną dla współczesnej przestrzeni medialnej polaryzację stanowisk.

Analiza materiałów obu stron pozwala zidentyfikować wspólne strategie dyskursywne stosowane w konflikcie, które wpisują się w schemat opozycji Swój–Obcy. Do najważniejszych językowych wykładników tej opozycji należą: inkluzyjne „my” budujące poczucie wspólnoty i wyznaczające granicę między grupą własną a obcą, hiperbolizacja służąca wzmocnieniu negatywnego obrazu „obcych” oraz dyskredytacja poprzez użycie cudzysłowów dystansujących sugerujących nieprawdziwość stwierdzeń przeciwnika.

Obie grupy dyskredytują się nawzajem: rodzimowiercy są przedstawiani jako faszyci, terroryści i wyznawcy demonów; Cerkiew zaś jako instytucja represyjna, niszcząca autentyczną kulturę. Wyraźna opozycja Swój–Obcy buduje tożsamość grupową poprzez kontrast: prawdziwa wiara vs. fałszywa ideologia, autentyczna tradycja vs. narzucona obca religia. Obie strony konstruują odmienne wizje historii, prezentując wyłącznie wybrane fakty. Cerkiew podkreśla cywilizacyjną rolę chrystianizacji, podczas gdy rodzimowiercy akcentują przemoc towarzyszącą nawracaniu Słowian. Selektywne wykorzystanie źródeł historycznych służy legitymizacji własnego stanowiska. Duchowni RCP powołują się na badania naukowe demaskujące Księgę Welesa, rodzimowiercy natomiast na prace etnograficzne dokumentujące przetrwanie obrzędów pogańskich. Charakterystyczne jest również roszczenie do prawdy. Zarówno RCP, jak i rodzimowiercy uważają swoje stanowisko za jedyne słuszne. Ta wzajemna ekskluzywność uniemożliwia dialog i pogłębia konflikt.

Warto odnotować, że retoryka cerkiewna ulega pewnym, choć nieznacznym zmianom. W starszych materiałach korpusu występowały metafory choroby i dehumanizacja. W nowszych publikacjach sporadycznie pojawiają się głosy wzywające do zrozumienia przyczyn popularności rodzimowierstwa, jednak nie zmieniają one zasadniczego charakteru dyskursu.

Poszukiwanie tożsamości religijnej i kulturowej prowadzi do rywalizacji między różnymi wizjami prawdziwej rosyjskiej tradycji.

Media dostarczają narzędzi do konstrukcji i rozpowszechniania alternatywnych narracji o przeszłości i tożsamości narodu. Opozycja Swój–Obcy staje się w tym kontekście kluczowym mechanizmem budowania tożsamości grupowej i mobilizacji zwolenników zarówno RCP, jak i rodzimowierców, co wpisuje się w szerszy wzorzec relacji między współczesnymi religiami pogańskimi a chrześcijaństwem.

REFERENCES

- Aitamurto, Kaarina. *Paganism, Traditionalism, Nationalism: Narratives of Russian Rodnoverie*. London: Routledge, 2016.
- Bartmiński, Jerzy. "Opozycja swój/obcy a problem językowego obrazu świata." *Etnolingwistyka*, 2007, VOL. 19: 35–59.
- Grochowski, Piotr. *Polskie rodzimowierstwo. Dziedzictwo przedchrześcijańskich Słowian w świecie późnej nowoczesności*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2025.
- Lakoff, George, Johnson, Mark. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press, 1980.
- Laruelle, Marlène. "Alternative Identity, Alternative Religion? Neo-Paganism and the Aryan Myth in Contemporary Russia." *Nations and Nationalism*, 2008, vol. 14, no. 2: 283–301.
- Lesiv, Mariya. "Blood Brothers or Blood Enemies: Ukrainian Pagans' Beliefs and Responses to the Ukraine–Russia Crisis." *Cosmopolitanism, Nationalism, and Modern Paganism*. Rountree, Kathryn (ed.). New York: Palgrave Macmillan, 2017.
- Lisowska-Magdziarz, Małgorzata. *Znaki na uwięzi. Od semiologii do semiotyki mediów*. Kraków: Księgarnia Akademicka, 2019.
- Noińska, Marta. „O źródłach wieloznaczności pojęcia dyskurs w językoznawstwie (na materiale języków polskiego, rosyjskiego i angielskiego)." *Progress. Journal of Young Researchers*, 2017, nr 2: 72–82.
- Strmiska, Michael. "Modern Paganism in World Cultures: Comparative Perspectives." *Modern Paganism in World Cultures. Comparative Perspectives*. Strmiska, Michael (ed.). Santa Barbara: ABC-CLIO, 2005: 1–53.
- Tajfel, Henri, Turner, John C. "An Integrative Theory of Intergroup Conflict." *The Social Psychology of Intergroup Relations*. Austin, William G., Worchel, Stephen (eds.). Monterey, CA: Brooks/Cole, 1979: 33–47.
- Tokarski, Ryszard. "Językowy obraz świata w metaforach potocznych." *Językowy obraz świata*. Bartmiński, Jerzy (ed.). Lublin: Wydawnictwo UMCS, 1999: 65–81.
- Van Dijk, Teun A. *Discourse and Context: A Sociocognitive Approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- Żydek-Bednarczuk, Urszula. "Dyskurs medialny." *Style współczesnej polszczyzny. Przewodnik po stylistyce polskiej*. Malinowska, Ewa, Nocoń, Jolanta, Żydek-Bednarczuk, Urszula (eds.). Kraków: Universitas, 2013: 179–198.

- Новоженова, Зоя Л. “Стили, жанры и дискурсы в коммуникативно-речевом пространстве современной России: иррациональный дискурс.” *Odmiany i style współczesnego języka polskiego i rosyjskiego*. Zych, Anna, Charciarek, Andrzej (eds.). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013: 53–78.
- Сладкевич, Жанна Р. “Сфера своих и чужих в жанре новогоднего поздравления президентов России, Беларуси и Польши.” *Acta Slavica Estonica*. Vol. 8. Кюльмоя, Ирина (ed.). Tartu: University of Tartu Press, 2016: 187–199.
- Чудинов, Анатолий П. *Политическая лингвистика*. Москва: Флинта, 2018.

ŹRÓDŁA (MATERIAŁ BADAWCZY)

- Василенков, Димитрий (протоиерей). “Родноверие — это вирус, который ведет к разобшению народа.” *ruskline.ru*, 11 Feb. 2014, <https://ruskline.ru/news_rl/2014/02/11/rodnoverie_eto_virus_kotoryj_vedet_k_razobweniyu_naroda>.
- Горбач, Виктор (протоиерей). “Родноверие — спецпроект США по разделению русского народа.” *Русская народная линия*, 24 May 2016, <https://ruskline.ru/news_rl/2016/05/24/rodnoverie_specproekt_ssha_po_razdeleniyu_russkogo_naroda>.
- Добролюбов, Юрий. “Ортодоксальные парадоксы.” *Родновери*, no. 5, <<https://rodnovery.ru/stati/ortodoksalnye-paradoksy>>.
- Духанин, Валерий (священник). “Неоязычество: псевдотрадиция и фальшивая древность.” YouTube, канал Экзерет.ру, 2 Oct. 2022, https://www.youtube.com/watch?v=Eipa5x_VnD4.
- Ионов, Михаил (Белояр). “Немного о корнях христианства.” *rodnovery.ru*, 30 Jan. 2024, <<https://rodnovery.ru/stati/nemnogo-o-korniyakh-khristianstva-i-yavlyaetsya>>.
- Карасев, Василий (священник). “Какая вера более родная?” YouTube, 2025, <<https://www.youtube.com/shorts/4MAztewbiTY>>.
- Касатиков, Алексей (протоиерей). “Родноверие — возвратная чума человечества.” *ruskline.ru*, 18 Jan. 2016, <https://ruskline.ru/analitika/2016/01/18/rodnoverie_vozvratnaya_chuma_chelovechestva>.
- Котляр, Павел. “Поклоняются богам и силам природы: кто такие современные российские язычники.” Интервью с Димитрием Грозовым. RTVI, 8.12.2025, <<https://rtvi.com/stories/poklonyayutsya-bogam-i-silam-prirody-kto-takie-sovremennye-rossijskie-yazychniki/>>.
- Красильников, Михаил Ю. “‘Здесь у вас мир’. Почему к православию тянутся нерусские, а русские родноверы бегут?” *Русская народная линия*, 5 Nov. 2024, <https://ruskline.ru/news_rl/2024/11/05/zdes_u_vas_mir>.
- Максимов, Георгий (священник). “Беседа с бывшим неоязычником.” *Православие.ru*, <<https://pravoslavie.ru/79270.html>>.
- Максимов, Георгий (священник). “Огнем и мечом? Миф неоязычников о кровавом крещении Руси.” *Православие.ru*, 2015, <<https://pravoslavie.ru/80926.html>>.
- Максимов, Георгий (священник). “Почему „родноверие” — не вера наших предков (ВИДЕО).” *Pravoslavie.ru*, <<https://pravoslavie.ru/94882.html>>.
- Михеев, Сергей, Голованов, Роман. “Зачем создается шум вокруг неоязычников в России.” Телеканал Спас, *Ruskline.ru*, 4 Jul. 2025, <https://ruskline.ru/video/2025/07/04/zachem_sozdaetsya_shum_vokrug_neoyazychnikov_v_rossii>.

- Немыченков, Владимир. “Крещение Руси, или О “сверхпатриотизме” славянского неоязычества.” Православие.ru, 26 Jul. 2013, <<https://pravoslavie.ru/63032.html>>.
- Новопапин, Александр (протоиерей). “Они подменяют истинные ценности суррогатами.” Ruskline.ru, 29 Jul. 2025, <https://ruskline.ru/news_rl/2025/07/29/oni_podmenyayut_istinnye_cennosti_surrogatami>.
- Полохов, Димитрий (протоиерей). “Неоязычество как саморазрушительная утопия.” azbyka.ru, <https://azbyka.ru/otechnik/Dimitrij_Polohov/neojazychestvo-kak-samorazrushitelnaja-utopija/>.
- Солодков, Андрей. “Неоязычество: миф и реальность.” YouTube, канал Экзерет.ру, 27 Nov. 2022, <<https://www.youtube.com/watch?v=IJ6Ym6xC5e8>>.
- Сошенко, Андрей. “Русь именно языческая приняла Православие, а не мусульманская.” Ruskline.ru, 26 Dec. 2025, <https://ruskline.ru/news_rl/2025/12/26/rus_imenno_yazycheskaya_prinyala_pравoslavie_a_ne_musulmanskaya>.
- Ткачев, Андрей (протоиерей). “Современное язычество.” YouTube, 2025, <<https://www.youtube.com/watch?v=fdi1yvNUCRA>>.
- Шестаков, Игнатий (иеромонах). “Традиционная культура, народное христианство и оккультный нью-эйдж.” Православие.ru, <<https://pravoslavie.ru/94301.html>>.
- “7 лживых мифов о современном родноверии.” ВКонтакте, <https://vk.com/wall-35356064_8543>.
- “Неоязычество.” azbyka.ru, <<https://azbyka.ru/neoyazychestvo>>.
- “Не Русская Православная Церковь подверглась атакам — осквернена Церковь Христова.” Русская народная линия, 8 Jul. 2013, <https://ruskline.ru/news_rl/2013/07/08/ne_russkaya_pравoslavnaya_cerkov_podverglas_atakam_oskvernena_cerkov_hristova>.
- “О так называемом ‘родноверии’ (листовка).” azbyka.ru, <<https://azbyka.ru/otechnik/religiovedenie/o-tak-nazyvaemom-rodnoverii-listovka/>>.
- “О так называемом родноверии.” sanaksary.ru, <<https://sanaksary.ru/publikaczi/ostorozhno-sekta/o-tak-nazyivaemom-rodnoverii.html>>.
- “О церковной инквизиции на Руси (в России) в XI–XVIII веках.” VKontakte, <https://vk.com/wall-35356064_8603>.
- “Patriarch Kirill Urged Priests to Fight the Revival of Neo-Paganism.” *Izvestia*, 12 Feb. 2025, <<https://en.iz.ru/en/1837796/2025-02-12/patriarch-kirill-urged-priests-fight-revival-neo-paganism>>.
- “Почему нас боятся?” VKontakte, <https://vk.com/wall-35356064_8506>.
- “Православный ответ” (серия видео). pravoslavie.ru, <<https://pravoslavie.ru/94882.html>>.
- “РПЦ запустила кампанию против язычества.” *Верстка*, 12 May 2025, <<https://verstka.media/shkolnikam-chinovnikam-i-silovikam-nachali-chitat-lekczi-ob-opasnosti-rodnoveriya-slavyanskogo-neoyazychestva>>.
- “Russian Patriarch Says ‘Weirdos Spreading Paganism on Ukraine Frontline.” *Reuters*, 12 Feb. 2025, <<https://www.reuters.com/world/europe/russian-patriarch-says-weirdos-spreading-paganism-ukraine-frontline-2025-02-12>>.
- “Рязанские сектанты подали в суд на телеканал ‘Эхо’.” Русская народная линия, 25 Oct. 2013, <https://ruskline.ru/news_rl/2013/10/25/ryazanskie_sektanty_podali_v_sud_na_telekanal_eho>.

SPOŁECZNOŚCI VK:

Ведическое родноверие, <https://vk.com/vedicheskoe_rodnoverie>.

Союз Славянских Общин Славянской Родной Веры, <<https://vk.com/ssosrv>>.

PORTAL RODZIMOWIERCÓW:

rodnovery.ru, <<https://rodnovery.ru>>.

Wyniki wyszukiwania po słowie kluczowym „церковь”: <<https://rodnovery.ru/poisk?q=%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%8C>>.

Link do spisu wspólnot rodzimowierczych: <<https://rodnovery.ru/obshchiny>>.